

IRIS OG SAND I ØJET

GIGANTISK MEGET PLADS

Uden plads havde det ikke været muligt at skrive og læse denne bog. Og her tænker jeg ikke kun på sommerhuset, følelsen af frirum og den tidsløse, bogen blev skrevet i. Eller på det mellemrum i en travl hverdag, hvor du, kære læser, tager en tænkepause. Jeg tænker også på den plads, som dinosaurerne efterlod, da de forsvandt. Hvis ikke disse giganter var blevet ryddet af vejen for 66 millioner år siden, ville pattedyrene aldrig have fået rum til at udvikle sig til heste, giraffer og mennesker. Plads – af den ene eller anden slags – går forud for alt andet, og derfor kommer denne bog om natur helt naturligt til at handle en hel del om at fylde og om at give plads. Men bare rolig, også om natur. Mest om Danmarks natur, for det er den, jeg kender bedst, og det er her, vi bor.

UNDERJORDISKE VÆSENER

Jeg tager i skoven efter kantareller. Vi er endnu kun i begyndelsen af juli, så det er egentlig lidt tidligt, men regnen er faldet tæt i juni. Jeg kunne også være gået i supermarkedet, hvor kantarellerne ligger i bakker, pluk-

ket af underbetalte samlere et sted i Østeuropas skove. Samme svampeart til en pris, som man ikke kan konkurrere med uden at arbejde gratis. Alligevel er der ikke den samme magi ved at købe hviderussiske kantareller i SuperBrugsen. Kantareller, trompetsvampe, trøfler og rørhatte skal man selv plukke ude i naturen. Man er nødt til at gå i skoven efter dem, for de tilhører den store gruppe af svampe, som i modsætning til champignoner og østershatte ikke kan dyrkes på gartneri, fordi de lever i samliv – symbiose – med træer. Træ og svamp hænger sammen under jorden og yder hinanden tjenester. Svampen hjælper træet med at optage næringsstoffer og vand, ligesom den beskytter mod angreb fra parasitiske dyr og svampe. Til gengæld får svampen kulstof. Træet danner kulstof ved fotosyntese, og dette kulstof sendes ned i rodspidserne, som er omsluttet af svampetråde. Det er ikke så let at forudsige, hvornår kantarellerne dukker op, og det gælder om at være fremme på pletten, når tiden er inde, helst som den første. Kantarellerne selv er blot frugterne, som viser sig, når vejret er varmt og fugtigt, og de kan plukkes, uden at svampen går til grunde. Resten af året lever svampen som et fint forgrenet netværk af tråde i jorden.

MORBUND OG SVAMPE

Min lille plet i skoven er et klassisk kantarelsted i en ikke særlig typisk kantarelskov. For vi er i Østjylland på fed morænejord, og kantareller findes typisk på fattig sandbund. Men nogle steder, under spredte gamle bøgetræer,

dannes alligevel fattig morbund oven på den fede lerjord. Den opstår, når jordbundsdyrenes nedbrydning af en eller anden grund er gået i stå, og det samme er sket for skovplanternes vækst. Måske er næringsstofferne blevet vasket ud af regnen, måske udtørres jorden af sol og vind. Årsagen kan være svær at udpege, men resultatet er til at få øje på: Under bøgetræerne er jorden bar og gold, uden andre vækster end mospuder og spredte tuer af bølget bunke, en græsart med tråd-fine blade i tætte tuer. Måske har træerne særlig gavn af samlivet med svampe netop her, på den fattige morbund. Det er i hvert fald sådanne steder, den trænede svampesamler kigger ud og lagrer i hukommelsen, så de kan besøges i sensommeren og om efteråret, et par uger efter at regnen har blødt skovbunden op. Her kan man finde rørhatte, trompetsvampe, tragtkantareller og spiselige skørhatte. Det er let at se kantarellerne mellem mospuderne og det sparsomme græs, små guldklumper i det brune og grønne. Det er faktisk ikke den almindelige kantarel, som vokser her i bøgeskovene oven på moræneleret. Bleg kantarel hedder den, og ud over voksestedet kendes den på sin flødefarvede overside og på, at den er lidt større og mere kødfuld end den almindelige kantarel. Bleg kantarel smager og dufter som almindelig kantarel, så forskellen er mest for kendere.

HØST

Jeg har heldet med mig. På 30 meters afstand kan jeg se, at skovbunden er gul af kantareller, og at jeg må

være den første samler på stedet. Endelig fremme ser jeg til min gru, at sneglene er kommet mig i forkøbet. Skoven er blevet invaderet af brune skovsnegle de sidste par år, de såkaldte dræbersnegle, som har spredt sig fra villahaverne og ud i skoven. Svampe er næringsrig kost sammenlignet med planter, og de har derfor altid tiltrukket dyr. Mus, egern, snegle, biller og svampemyg guffer ivrigt svampe i sig, og er spisesvampene ikke gnavet ned udefra, kan de let vise sig at være spækket med svampemyggenes små hvide larver. Svampene indgår på den måde i nye samspil, oven i symbiosen med bøgetræet. Det er naturligvis ærgerligt at skulle dele, men jeg vil da hellere afgive lidt af mine kantareller til snegle og egern end til min morgenduelige nabo. Her, ude i naturen, er det et grundvilkår, at man må dele med skovens vilde væsener, og jeg børster tålmodigt jord, bænkebidere og snegle af de pæneste kantareller og ender trods alt med at fylde næsten et kilo i kurven. Man skal huske at stikke næsen i sådan nogle nyplukkede kantareller: Sammen med lugten af skovbund og svampe udsender kantarellerne nemlig en forunderlig duft af abrikoser. Sommer og sol.

HAVENS TERRORISTER

Det der med at dele er slet ikke så let. Når man er i sin egen have, er det rigtig svært. Her bliver de brune skovsnegle for alvor til *dræbersnegle* – ikke fordi de egentlig dræber noget særligt, de spiser fortrinsvis døde og svækkede planter. Indimellem formaster de sig dog til

at nedgnaske et forkælet salathoved, en række spirende ærter eller en flok modne jordbær. Selvom dræbersnegle hverken æder kattekillinger eller spædbørn, er der næppe noget andet dyr i den danske natur, som har trukket flere nyhedsindslag i medierne de seneste 15 år. Det sensationelle øgenavn har sikkert bidraget til artens berømmelse. Den vigtigste grund til at kalde sneglen en dræber er, at det giver os andre *license to kill*. Dræbersneglen er haveejers personificerede terrorist, og den må derfor bekæmpes med alle til rådighed stående midler, uden smålige hensyn til dyrerettigheder og buddhistiske livsanskuelser. Nyhedsmedier og hjemmesider bugner med gode råd til, hvordan sneglene kan klippes, koges, druknes, hakkes eller forgiftes. Hjemme i min have myldrer det med snegle: brune, grå, sorte og leopardplettede – og dem med sneglehus, som knaser så træls, når man træder på dem.

Men den virkelige slange i paradiset er solsorten, som uden at blinke fortærer alle mine store, erotiske spisekirsebær, fjorten dage før de er blevet mørkerøde. Dette drama udspiller sig kun en uge efter, at samme solsort er færdig med at plyndre mit jordbærbed, her kan ikke engang sneglene følge med. De kirsebær, solsortene ikke får has på, klatter de på eller hakker i stykker, så hveysene kan gå om bord i dem. Når solsortene er færdige, overskider de havemøblerne, og så er det så som så med erotikken. Dog ikke for solsortene, som ser ud til at have mægtig gang i formeringen. Jeg føler mig snydt og har ofte fantaseret om at postere tre raske drenge under

kirsebærtræet med skarpladte luftgeværer. Først er jeg naturligvis nødt til at overbevise min omverden om, at solsortene slet ikke er så rare og uskyldige, som de syner, når de sidder på rygningen af huset og synger solen ned. Måske kunne jeg rundsende et ondsindet smædebrev mod solsorte? Nej, det går ikke, jeg ville jo blive betragtet som en skydegal og blodtørstig galning.

UVENTET IRIS

På vejen tilbage, med kantareller i kurven, bremses jeg i skovbrynet ved synet af en stor mørk sommerfugl med lyse pletter, som svæver forbi mig og sætter sig i en solstribе for at suge fugt af den våde lerjord med sin lange snabel. Jeg er aldrig blevet rigtig god til at kende sommerfuglene fra hinanden, men jeg kan da se, at denne her er noget særligt. Mens jeg spekulerer over, hvad det kan være for én, slår den vingerne ud: Den brunsorte vingeflade, som vender mod mig, oplyses af en solstråle og udsender en lysende klar blåviolet refleks. Da slår det mig, at det er en iris. Jeg har kun læst om denne mystiske sommerfugl, aldrig set den, ikke før nu. Jeg ærgrer mig over, at mine bare tæer i sandalerne er nyvaskede, for iris tiltrækkes efter sigende af gammel ost og andre vederstyggeligheder, for eksempel sure, svedige tæer. Det kunne have været cool med en iris på tåspidserne. Sommerfuglen må være helt nyklækket, for den er slet ikke slidt af de seneste ugers regn. Iris er knyttet til frodige løvskove med seljepil. Den er ikke almindelig, og man ser den sjældent, fordi den mest flyver rundt i træernes